

ביקור אצל קרייסקי

„אריק, אמרה תיקווה. אז אתה תציע לבטל את רשימת כר, ואני אציע לבטל את הרשימה המתקדמת.“
„עשינו עסק, יא פאשיסטיט!“ אמר עמירם.
„עשינו עסק, יא אש׳פיסט!“ אמרה תיקווה.

יאללה לוד!

ראיתי את האורחים הערביים של לוד יוצאים מגדרם מרוב התלהבות, כאשר קבוצת לוד ניצחה את קבוצת בארשבע בכדורגל.
זכרתי בכריחה שסיפר לי פעם פלסטיני: שני פליטים זקנים, אחד מלוד ואחד מרמלה, יושבים בבית קפה עלוב במחנה פליטים בלבנון.
„שמעת? שאל הפליט מלוד, לפני כמה ימים היתה תיגרה המונית בין היהודים מלוד והיהודים מרמלה!“
„ומי ניצח?“ שאל הפליט מרמלה.
„מה זאת אומרת! כמובן לוד!“ צהל השני.

זנב של חמור

אני מתפתה שוב ושוב לספר את הסיפור המיוחס לפאלמירו טוליאטי, מי שהיה מנהיג המיפלגה הקומוניסטית האיטלקית. פעם בא אליו פעיל מבוהל וקרא: „פאלמירו, קרה אסון! ניקיטה כרושצ'וב הלך אתמול לתערוכה של ציור מודרני ואמר שהתמונות נראות כאילו צוירו עליידי זנב של חמור. אנחנו עומדים לפני בחירות! האיטלקים הם עם של חובבי אמנות! נפסיד מיליון קולות!“
„להיפך, הרגיע אותי טוליאטי, אנחנו נגנה את דבריו של כרושצ'וב בחריפות, ונרוויח מיליון קולות!“
עכשיו עשה את זה ז'ורז' מארשה, מנהיג המיפלגה הקומוניסטית הצרפתית. פרשת אנדרה סחרוב מכה גלים בצרפת. מרשה שלח איגרת חריפה למוסקווה, ואחר-כך הודיע שאם ראשי המיפלגה הקומוניסטית הסובייטית רימו אותו בפרשה חמורה זו, המיפלגה הצרפתית נתקע עליה כל מגע. „אי אפשר לשחק במיפלגה הקומוניסטית הצרפתית!“ הוא הכריז.
פעם אמרתי למאיר וילנר: „הייתי רוצה לשמוע ממך פעם מילה אחת של ביקורת על משהו סובייטי. שלא יהיה על פולין, ולא על אפגניסטאן. אבל לפחות על מזג האוויר בחורף במוסקווה, או על הרכבת התחתית בכירה הסובייטית!“

הרמאות

באיחור של 36 שנים וחצי אני רוצה למחות על שרימו אותי. בדצמבר 1948 קיבלה חטיבת גיבעתי לידה את המצור על כיס־פלוג'ה, שכלל את הכפרים פלוג'ה ועיראק-אל-מנשיה. בכיס היתה מכותרת חטיבה מצרית בפקודת „הגמר השחור“. אחד מקציניה היה רביסרן צעיר בשם גאמל עבר-אל-נאצר. מסכיב לכיס התנהלו קרבות עקובים מדם.
ביום כהיר אחד בדצמבר קיבלתי פקודה (מטורפת למדי) לקחת את הכיתה שלי בצהריים ולהחליף כיתה אחרת, שהיתה ממוקמת על גיבעה חשופה, לרגלי התל היפפה של עיראק-אל-מנשיה (גת התנ"כית). בסירי בעמדה פתח עלי מיקלע מצרי באש. נפגעתי בבטן ובזרוע מצדד של כדורים חוררי-שריון. נשארתי בחיים תודות לארבעה מאנשי הכיתה שלי, עולים חדשים לגמרי ממארוקו, ומפקד הכיתה השנייה, שבאתי להחליפה. עכשיו אני קורא בניירות רישמיים של משרד-החוץ, שפורסמו זה עתה, כי כמה שבועות לאחר מכן קיבלו חיילי צה"ל פקודה להתעלל באזרחים חפים-מפשע, וחשבי פלוג'ה ועיראק-אל-מנשיה, כדי „לשכנע" אותם להסתלק לחברון. נרמז בבירור כי הפקודה באה מאלוף פיקוד-הדרום, יגאל אלון, איש מפ"ם (המאוחדת דאז), בפקודת דוד בן-גוריון.

היה זה חלק ממדיניות כללית של בן-גוריון לגרש את הערבים משטח ישראל, אחר י שוך הקרבות — מדיניות שהולידה את פרשת איקריט ובירעם, ועשרות פרשות אחרות שלא התפרסמו. מהמיסמכים שפורסמו עכשיו עולה שהיתה קיימת יחידה מיוחדת ללוחמה פסיכולוגית, שפתחה ב„תעמולת לחש" (כבררי משה שרת) כדי לשכנע את הערבים שאם לא יסתלקו מייד, יהיה סופם רע ומר, מכיון שחיילי צה"ל הם רוצחים ואנסים.
הדברים נחשפו עליידי קציני א"ם, שהיו במקום כדי לפקד על ההסכם שישראל חתמה עליו, ושבו קיבלה ממשלת-ישראל על עצמה התחייבות מפורשת שלא לפגוע באוכלוסיה האזרחית אחרי צאת המצרים מהכיס. הכיס לא נכבש, אלא פונה עליפי הסכם.

אגב, אותה יחידה, שמטרתה היחידה היתה להביא לבריחת האוכלוסיה הערבית משטחים כבושים מייד עם כניסת צה"ל אליהם, פעלה גם במילחמות יותר מאוחרות. קצין בכיר אחד סיפר לי שתבע לסלק אותה מתחום פיקודו, ערב מילחמת ששת-הימים. וחזרה למחאתי האישיה:
לחמתי בכיס־פלוג'ה, ושפכתי בו את דמי. פשוטו כמשמעו, כדי להגן על מדינת-ישראל הצעירה. למען מטרה זו הייתי מוכן או — והריני מוכן גם כיום — לחרף את נפשי.
איש לא אמר לי אז, ואיש לא אמר לחבריי שנהרגו, שהם לוחמים למען גירוש אוכלוסיה חפה-מפשע — גברים, נשים וילדים — מהכפרים, כדי ליצור טרגדיה אנושית הממשיכה להרעיל את נישמותינו ונישמותינו עד עצם היום הזה. רימו אותי, ועל כך אני מוחה.

מערפות-כוחות שאין לה תקדים מאז מילחמת-חשבו, הולך מחיל אל חיל ומגידילים אל גידילים, כאילו היה אימפרטור רומאי החוזר מכיבוש גרמניה.
או איפה כאן הדמיון לארגנטינה, הה?

מגיני הדמוקרטיה

יש לי בקשה אליך: אמרה תיקווה, נציגת הימין בוועדת הבחירות המרכזית לעמירם.
עמירם, נציג השמאל בוועדה, לא הופתע. אמנם, בישיבות פומביות נוהגים תיקווה ועמירם לשפוך אש וגופרית זה על זה. אך מחוץ לישיבות (הפומביות) הם חברים טובים מאוד, אם לא יותר מזה.
„מה הבעיה?“ שאל עמירם.
„הבעיה היא מאיר כהנא, המנוול הזה!“
עמירם תמה. „מנוול? את מדברת כך? הרי את מסכימה לכל מילה שהוא אומר!“
„מה זה שייך?“ תמחה תיקווה. „אנחנו עוסקים בפוליטיקה.

כנא לוקח מאיתנו קולות. וחוזק מזה, אם הוא לא יעבור את אחוה-החסימה, כמו בפעמים הקודמות. הוא יגרום לזה שאלפי קולות טובים של ארץ-ישראל השלמה יילכו לאיבוד!“
„אז מה את רוצה ממני?“ שאל עמירם. „אני בוודאי לא רוצה שהוא יופיע!“
„אז תעשה משהו“ התחננה תיקווה. היא הסתכלה סביבה בחשך, ואחר-כך התכופפה לעברו. „תראה מה שאני מבקשת: שהמיפלגה שלך תעלה בוועדת-הבחירות את ההצעה שלא לתת לרשימת כר של כנא להתמודד בבחירות.“
„למה אני?“ היתמם עמירם. „תעלי את זה בעצמך!“
„השתגעתי?“ התפרצה תיקווה, ואז שוב הנמיכה את קולה. „תראה, אני לא יכולה להציע את זה. אבל אם אתה תציע, זה יכול להתקבל. אני אצביע, כמובן, נגד ההצעה שלך, שבכיל הקהל שלי.“

עמירם צחק. „איזו מיקריות מזוהה“, הוא אמר, „אני התכוננת לבקש ממך משהו דומה — שתציעי בוועדה לשלול את זכות-ההצעה של הרשימה היהודית-ערבית המחורבנת הזאת. הרשימה המתקדמת לשלום.“
„ואתה תצביע נגד ההצעה שלי ותמחה נמרצות?“ חייכה תיקווה.
„בטח! בלשון בוטה ביותר!“

קאריקטורה של מייק ב. ידיעות אחרונות

על המדרגות לקומה השנייה קיבל את פניו כלב-הבוקסר של הקאנצלר-לשעבר. התכופתי כדי ללטף אותו. (אצלי זוהי תגובה כפייתית, ורחל אשתי מזהירה אותי מזה שנים שבאחד הימים כלב אחד שאוהב פרטיות ינשוך אותי. אבל זה עוד לא קרה.)
„WHAT A NICE DOG!“ אמר, כמיטב ערבי כבד, בעל שפם שחור, שירד במדרגות. היה זה האורח הקודם. ברונז קרייסקי ישב במקומו על הספה, ורמו לי לשבת מולו. „כרגע ישב שם השגריר העיראקי,“ העיר בחיזיון.
חזות פניו הייתה שונה. ירידת ברכה אסופר, הנספחת בשגרירות אוסטריה בתל-אביב, הוזירה אותו מראש שיש לו עכשיו זקן גדול, אבל לא הייתי מוכן לו. הזקן השחרירי-ג'ינג'י עוטר את פניו, והוא נראה כמעט כמו רב.
לפני כמה ימים חזר קרייסקי מהאנובר שבגרמניה, שם עבר ניתוח של השתלת כליה. הרופאים הציעו להשתיל לו כליה שלישית, נוסף על שתי כליותיו הפגועות, שחייבו אותו במשך שנים להורקק לריאליזציה. הם לא העלימו ממנו את הסיכון: לאדם קרייסקי חיכה עד שתמצא כליה מתאימה, ואז עבר את הניתוח. הפעולה עצמה היתה קלה. הסכנה היתה לאחר מכן. השאלה היתה, כמו תמיד אחרי ניתוח כזה: האם יתגבר הגוף, בעזרת התרופות, על פעולת-ההרזיה?

הכל הצליח. קרייסקי החלים, אינו זקוק עוד לריאליזציה, וגם לא לריאטה כלשהי. הוא נראה עדיין חלש ועייף, אך הוא כבושר. הוא רזה, ובכירי-קרייסקי לננים נראה „כמו חדש“, כפי שאמרתי לו, די בכנות.
הוא מעמיד פנים — גם כלפי עצמו — שהוא פרש מפעילות, אך זוהי אשליה. במשך השעתיים וחצי שהייתי אצלו, דיבר פעמים רבות בטלפון כדי להסיר עניינים מיפגתיים, לקבוע פגישות בינלאומיות ולתת עצות לשרים, כשמוזכרתו הנאמנה, מרגיט שמירט, מרחפת סביבו כרוח שרואה ואינה נראית. מרגיט היתה המוכירה היעילה ביותר שראיתי מימי — גם בלשכות של ראשי-מדינות.

הקאנצלר-לשעבר רחוק מלהיות „לשעבר“. כנוכחותי הוא חיטל משבר ממשלתי-מיפלגתי, שמילא את העמודים הראשונים של העיתונים בבונייה.
דיברנו על המצב במרחב, בישראל ובאשף, אך מדי פעם ביצבץ בשיחה שמו של עיצאם סרטאוו, שנרצח באפריל 1983. לפני שמונה שנים ערכתי את ההיכרות בין קרייסקי וסרטאוו, ובין השניים נוצרה ידידות כנפ, כמו שנוצרה בין עיצאם וביני. „בגילי, רוב ידידי-הנעורים שלי כבר אינם“, רוכשים מעט ידידים חדשים. כשאחד מהם מת, הוא משאיר אחריו חלל שאינו יכול להתמלא. זה כואב.“

מעניין: מתים מעטים מעוררים כלב אנשים כה רבים הרגשה כה עמוקה של אבדיה כמו עיצאם סרטאוו.
תוך כדי כך סיפר לי קרייסקי פרט שלא ידעתי. כשביקש ממני לראשונה להציג לפניו נציג בכיר של אשף, היתה המטרה העיקרית שלו להעביר להנהגת אשף מס: שהוא, קרייסקי, מוכן לפעול למען ההכרה באשף בוויה הבינלאומית, אך שלא יוכל לעשות זאת אם יהיו פיגועים ביהודים העוברים מברית-המועצות דרך יונה לישראל ולארצות אחרות. סרטאוו פעל בעניין זה — ואכן, מאז לא היה אף פיגוע אחד במהגרים היהודיים באוסטריה. מי יודע כמה יהודים חבים את חייהם לסרטאוו! וכל הטענות שהיו נגד קרייסקי מתגמרות לעומת ההישג הכביר הזה: 300 אלף יורדים סובייטיים עברו דרך יונה, ומראשו של איש מהם לא נפלה שררה, מלבד פיגוע אחד לפני יותר מעשר שנים.

מובן שקרייסקי התעניין בראש ובראשונה בקורות „הרשימה המתקדמת לשלום“ ותוכנית שרה-ביטחון להוציאה אל מחוץ לחוק. הוא ידע על כך לפני כואי. גם שרה-החוזן ארווין לאנץ, ממשיתו של קרייסקי, שעיומו נפגשתי באותו ערב, ידע על כך את הכל. הופתעתי להיווצר כשכנע את חיהם פירסמו כליה-היקשורת את הרבב בהרחבה רבה. על כך אפשר רק להודות למישרד-הביטחון. פשוט לא היתה לנו כל אפשרות להודיע לציבור בעשרות ארצות על הקמת הרשימה ומהותה.

ואשר לקרייסקי: בעבר נעשה לו עוול גדול אצלנו. וככל שיחלפו הימים, כך יבינו זאת יותר ויותר אנשים בארץ.

תשובה למשמיצים

כל מיני משמיצים טוענים שישראל מתחילה להירמות למדינות מסוימות באמריקה הלטינית. יש בה כיתות-זמות (המחתרות) המישרה והפאזית (השכ"כ) מתערבת בבחירות; שרה-ביטחון קובע למי מותר להשתתף בבחירות ולמי לא, וכן הלאה.

לכל המשמיצים האלה יש תשובה ניצחת: יש הבדל מהותי אחד: בדרום-אמריקה, כאשר גנרל פותח במילחמה ומפסיד בה, זורקים אותו לכלבים. במיקרה הטוב ביותר, מסלקים אותו, והוא חי על חשבונותיו הסמויים בשווייץ. במיקרה הרע ביותר עושים לו מישפט. או אף הורגים אותו בהפיכה הבאה. בארגנטינה סילקו את הרוזן, הגנרל גלטיירי, אחרי כישלונו במילחמת פוקלנד, ואפילו הקימו דמוקרטיה.

זה לא יכול לקרות אצלנו. שרה-ביטחון שלנו, אריאל שרון, פתח במילחמה הכושלת ביותר של המאה ה-20 והפסיד בה. אז מה קורה לז? הוא גיבור המונים, והכל ניבאים שהוא ישתלט על מיפגתו אחרי הבחירות הבאות, ואם מיפגתו תנצח בהן, הוא יהיה שר בכיר. ואילו רמטכ"ל המילחמה, אדם שניצח על הכישלון הצבאי המביש ביותר של המאה ה-20, במילחמה שבה הוא נהנה